

II 22 99 INV.
7345

SIUNEA
ARCHEOLOGICĂ
A STUDENȚILOR
UNIVERSITARI
DIN BUCUREȘTI
1896

II
2299

C. PROTOPOPESCU-ARGEȘ

Student an. III la Facultatea de Litere

EXCURSIUNEA ARCHEOLOGICĂ

A

STUDENTILOR UNIVERSITARI

DIN

BUCURESCI

1896

BUCURESCI

TIPOGRAFIA „GUTENBERG”, JOSEPH GÖBL

20. — STRADA DOAMNEI. — 20

1896

Prețul 1 Leu.

II 2299

32034-10070907059-10

1111-1111-1111-1111

1111-1111-1111-1111

In folosul Societății «Istorice»

C. PROTOPODESCU-ARGEȘ

Student an. III la Facultatea de Litere

EXCURSIUNEA ARCHEOLOGICĂ

A

STUDENTILOR UNIVERSITARI

DIN

BUCURESCI

1896

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA „GUTENBERG“, JOSEPH GÖBL

20. — STRADA DOAMNEI. — 20

1896

II 2299

EXCURSIUNEA ARCHEOLOGICĂ

STUDENTILOR UNIVERSITARI

Călătoria ce anul acesta am întreprins în România transdanubiană, Dobrogea, sub conducerea savantului archeolog și profesor la Universitatea din București d-l Gr. G. Tocilescu, presintă interes nu numai pentru studenți și oamenii de știință cari se ocupă cu studiile și descoperirile istorico-archeologice, dar și pentru persoanele particulare care ocupă diferite pozițiuni în societatea noastră.

Avem plăcuta ocasiune a constata rîvna ce pun aceste persoane înlesnind descoperirile urmelor istorice ale acestei țări precum și plăcerea ce ele simt însoțind pe studenți în excursiunile lor, căci în adevăr a visita în bună companie ruinele orașelor vechii civilizațiuni, este ceva nu numai plăcut, dar și folositor tot de odată.

Propunându-mi dar a consemna în scris impresiunile călătoriei ce am făcut precum și reflecțiunile la care ea a dat loc, am adunat acest material, oferind cititorilor și

câte-va notițe istorice referitoare la localitățile ce-am vizitat.

Prin aceste excursiuni științifice ce întreprindem, avem ocazie a face cunoștință cu ruinele vechilor așezăminte grece și romane, formându-ne o idee mai clară despre tabloul societăților dispărute, și ast-fel bazați pe fapte bine statornicite și pe dovezi netăgăduite, numai așa istoria capătă deplină încredere devenind cu adevărat științifică.

Ei bine, în această direcțiune este îndreptată toată atențiunea distinsului archeolog român d-l Tocilescu, care prin o muncă nepregetată desmormăntează rămășițele ilustrațiilor noștri străbuni și așterne baze solide pentru adevărata noastră *istorie națională*. Domnia-sa dorește încă, ca prin aceste excursiuni în care folosul este unit cu distracțiunea, gustul archeologic să ia un avânt mai mare; voește ca cursurile sale ce le expune cu atâta măiestrie de pe catedra universitară, să se fixeze și mai bine în mintea studenților meniți a deveni luminătorii generațiunilor viitoare, și în fine prin cuvântările sale calde, energice, patriotice și bine lămurite ținute chiar în fața acelor urme istorice, să arate idealul măreț ce trebuie să urmărească tot-d'a-una tinerimea Universitară, aprinzând flacăra patriotismului care să o conducă pe căile largi ale vieții, pentru a fi vrednică de obârșia din care se trage poporul român.

Negreșit că prin această legătură intimă a studiului istoric se întărește cunoștința, căpătăm o idee concretă și lămurită despre rolul ce a jucat odinioară patria noastră în mișcarea generală a omenirii.

Ținta escursiunii noastre fiind Dobrogea cu vechile sale orașe, fie-mi îngăduit a arunca întâi o repede privire asupra acestei părțicele de țară, alipită la coroana României în urma războiului româno-rusoturc de la 1877—78.

În antichitate Dobrogea a jucat un rol important. Din cauza pozițiunii sale geografice a fost expusă pustiirii barbarilor cari se revărsaș spre țărmurile Pontului-Euxin, arzând și dărâmand totul în calea lor și despre cari ne raportează Herodot, care a întreprins lungi și obositoare călătorii prin aceste părți putând ast-fel cunoaște și nara despre Dacia de mai târziu. Tot în această privință ne-aș mai rămas lămuriri de la Strabon, Pliniș cel bătrân și alții.

Celebrul și nenorocitul poet roman Ovidiș exilat la Tomi (Constanța) iată cum se exprimă:

«... trăesc în mijlocul popoarelor barbare ~~încurajate~~ de Sarmați, Geți, Besi, națiuni feroase cari nu merită a fi cântate...». (Tristele, C. III, Elegia X).

incurajate

Dintre scriitorii moderni s'aș ocupat despre incursiunile acestor popoare barbare d. Peyssonnel, savantul istoric frances, care ne lasă pagini interesante asupra rasei șcitice așezată pe coastele occidentale ale Pontului Euxin; apoi Voltaire etc.

România transdanubiană făcând parte din *Provincia romană*, a fost cunoscută mai întâi sub de numirea de *Ripa Thracia*, apoi *Moesia Inferior* sub Domițian și *Scythia* după Dioclețian. Tocmai târziu i s'a dat numele de «Dobrogea» și asupra

căruî cuvînt etnografii, ca d-nii Kanitz și Ubicini aû p rer  diferite.

După multe expedițiuni făcute de Rom ni, a trebuit în fine ca pe ruinele tuturor barbarilor  i ale Dacilor, în cele din urmă, cari se  nt nserer  p n  dincolo de malul st ng al Danubiului, să se ridice  alnic statul roman superior prin inteligen    i cultură, iar pe tronul Rome i să vie un Impărat ca Marele Traian, care prin  n elepciunea  i energia sa, a  tiut ca răsboinic  i ca om de stat să  ving  toate greut  ile  i să supună definitiv toate g n tele sălbatică, reduc nd Dacia în provincie romană imperială. De acum înainte autoritatea politică a Dacie i este  ncredin at  unui propretor numit *Legatus Augusti pro praetore trium Daciarum*, cu re edin a la Sarmizegetusa, noua metropolă.

Din momentul când incursiunile barbarilor a  încetat, forma iunea principatelor noastre era asigurată.

 i fiind-că în aceste cuceriri ale poporului roman stă  ns  i zemislirea  i progresul na ionalit  ii noastre, cum astă-z  magistrul nostru împreună cu legiunile sale de studenți, să nu  ntreprinz  expedițiuni  tiin ifice în aceste p r i at t de bogate în monumente, descoperindu-le, c c  acoloa între Nistru, Dunăre  i Marea-Neagră se petrece partea a doua a istoriei noastre.

Astă-z  Dobrogea cu ora ele sale vech  ca *Tomis*, *Kallatis*  i *Istros* sau *Istropolis* a deschis un mare c mp de activitate pe terenul  tiin ific, de oare-ce în această provincie romană de odinioară vom găsi lămuriri sub raportul cultural, religios,

militar, social și politic referitoare mai ales la epoca imperială.

D. Tocilescu a arătat prin mai multe memorii prezentate Academiei Române, marea importanță a Dobrogei din punctul de vedere archeologic.

Prin concursul d-sale Museul nostru de antichități posedă o colecție de monumente găsite în provincia română transdanubiană ca: pietre cu inscripții grecești și latinești, baso-reliefuri, sarcofage, statui, monete, etc. și cu care studenții fac exerciții în orele speciale ale seminariului istorico-epigrafic.

Acestea zise în treacăt, să revin acum la istoricul excursiunei.

Încă din cursul anului școlar 1895—96 studenții își manifestaseră dorința vie de a face această excursiune.

D. Tocilescu încunoștiințând despre aceasta pe d. D. A. Sturdza, Prim-Ministru, d-sa dete ordinele cuvenite pentru înlesnirea călătoriei proiectate.

De îndată se organizează un comitet de studenți pentru pregătirea și luarea măsurilor necesare. Fie-care student înscris pentru a merge în excursie depune o taxă de 10 lei, iar d. profesor Tocilescu ne vine în ajutor cu o sumă destul de bună, ce a prins minunat de bine în unele localități din Dobrogea.

În fine sosi și ziua mult dorită în care se fixase plecarea din București după următorul itinerariu:

Brăila, Măcin, Iglița, Galați, Isaccea, Tulcea, Sulina, Insula Șerpilor, Constanța, Mangalia, Medgidia și Adam-Klisi.

Z I U A Â N T È I A

26 Iunie

Mercuri seara ne aflam pe peronul gă-rei de Nord 84 studenți, între cari 3 domnișoare studente și alte câte-va persoane particulare, ca d. Ed. Cramausse, sub-directorul școalei normale superioare din București, d. colonel Moescu și un fotograf.

La ora 11 și 5 părăsim capitala cu trenul accelerat, sub îngrijita conducere a profesorului nostru d. Tocilescu.

În cursul drumului, între Buzău și Brăila, de odată trenul se oprește! Ce erea? Ne aflam în dreptul haltei Roșeti unde acest tren nu staționează; acarul neglijând să deschidă calea principală, trenul luă direcțiunea pe o linie laterală; însă grație vigilenței mecanicului și minunatului sistem de oprire, trenul se oprește aproape instantaneu, înlăturându-se ast-fel un accident ce putea să aibă urmări funeste.

Z I U A A D O U A

27 Iunie

În zori de ziuă flueratul puternic al locomotivei anunță sosirea în orașul Brăila, marele port al țerei. Apropiindu-ne de gară auzim întonându-se săltătorul imn național «Deșteaptă-te Române», executat de muzica comunală ce se afla pe peron în frunte cu reprezentanții autorităților comunale. administrative și a corpului didactic, cari ne urară bună-venire. Studenții izbucnesc în aplause frenetice, iar d. Tocilescu mulțumește întâmpinatorilor.

Insoțiți de muzică ne îndreptarăm spre grădina publică din centrul orașului. Pe piața Rally din fața acestei grădini ni se servi cafeaua cu lapte și muzica continuă a ne delecta cu diferite arii naționale până la ora 7 a. m.

Visitarăm apoi clubul regal, instalat în sumptuosul palat al d-lui Rally și unde se mai află arenele teatrurilor de iarnă și de vară; întreg palatul e iluminat cu electricitate. Orașul are stradele largi, bine aliniate și pavate cu piatră cubică.

Trecând la docuri și visitându-le cu deamănuntul, am rămas mult impresionată cât de departe a ajuns progresul științei, ceea ce mă face și cred că este bine venită ocasiunea de a da oare-cari detalii, în linii generale, relativ la această instituție atât de indispensabilă activității comerciale.

Miilor de brațe și timpului îndelungat ce aș necesitat mai înainte îndeplinirea diferitelor servicii, acum li se substituie forța elementelor, celeritatea execuțiunii și simultaneitatea lucrărilor de tot felul. Scopul docurilor este a ajuta comerțul față de concurențele străine și a păzi pe comercianți și pe proprietarii de moșii de speculațiunile ce aveau loc până acum, în ce privește depozitarea cerealelor ce costa prețuri exorbitante. Administrația docurilor emite recipise varante pentru cerealele depuse în doc, așa că nevoiașul de bani și-i poate procura pe dobânzi legale de la bancă.

Clădirile în întreaga instalație și basinul docurilor Brăila costă 1. 700.000 lei, iar venitul anual se urcă la 1 milion lei. Întreaga instalație se pune în mișcare prin

un motor cu putere de 600 cai. Sunt 2 elevatoare pentru încărcarea și descărcarea cerealelor din magazie în vasele plutitoare și vice-versa, manipulația făcându-se cu 150 tone pe oră.

Magazia de grâne are 336 silosuri și sunt încăpătoare pentru 33.000 tone; silosurile cele mai mari au încăperi de 11 vagoane și cele mai mici de o jumătate vagon. Basinelul unde intră vasele plutitoare pentru descărcarea și încărcarea mărfurilor importate și exportate are 600 metri lungime și 300 lățime pentru acostarea vaselor.

Vizitarăm apoi uzina și serviciile administrației docurilor. Toate sunt iluminate cu electricitate împreună cu întreg cheiul orașului, ce este foarte bine pavat cu piatră cubică și curat întreținut.

După ce d. Tocilescu mulțumi călduros d-lui inginer Roșca, care a avut amabilitatea să ne conducă și să ne dea toate lămuririle, am plecat îndreptându ne spre debarcader pentru a continua călătoria pe apă.

Eream așteptați de șalupa română de răsboi *Siretul* și de vaporul *Mon Plaisir*, frumos pavoasat pentru ocaziune, pus la dispoziția noastră de d. Embirico, mare comerciant din Brăila, și căruia d. Tocilescu îi a mulțumit telegrafic în numele excursioniștilor.

După ce ne imbarcarăm, fiind însoțiți de d-nii Badenski, ajutor de primar, A. Popescu, directorul liceului real și alte câteva notabilități ale orașului, părăsim portul la ora 10 și 30 a. m. luînd direcțiunea pe brațul de răsărit al Danubiului, spre Măcin, în județul Tulcea.

Timpul era superb!

În vîrfurile catarturilor filfiia mîndru tricolorul național. Pe o parte a bătrînului fluviu se desfășură înaintea ochilor călătorului câmpii și coline, iar de cea-laltă parte a țermului păduri întunecoase; și ast-fel contemplând natura departe de sgomotul asurzitor al orașelor, simțeam numai linele undulațiunii ale Istrului, atunci foarte liniștit, dulcele adieri ale Zefirului și vîjiitul ușor al aburului ce puneă helicea în mișcare.

La ora 11 și 45 ne apropiem de debarcaderul Măcinului ridicat pe ruinele vechiului oraș roman *Arrubium*. Debarcaderul era frumos împodobit cu arcuri înverzite și ornate cu drapele naționale, unul din ele purtînd inscripția : *Salve! Virtus Romana Redidiva*.

Reminiscente scumpe și seculare resună puternic în inimele tuturor : odinioară Arrubiumul roman, erî Măcinul turcesc, azi în stăpînirea descendenților ilustrei ginte latine, cari aû luptat cu vitejie în frunte cu Augustul Comandant, care ține în mîna sa viguroasă stindardul onoarei și al puterii țerei la porțile Orientului european.

Insoțiți de autoritățile locale ce ne în-tîmpinaseră, intrăm în oraș ce presintă un aspect curat turcesc și suntem conduși sub un umbrar unde ni se oferi un dejun copios.

Seria toasturilor începînd, voiû menționa pe scurt pe acelea ale magistrului nostru d. Tocilescu. Cer scuze colegilor și celorlalte persoane care aû vorbit, de oare-ce le voi menționa numai numele; să fie sigure însă că și discursurile d-lor aû rămas

scrise în inimile tuturor păstrând cele mai dulci amintiri.

Toasturile d-lui Tocilescu ori-unde au fost ridicate nu au numai această accepțiune; au fost discursuri cu caracter științific și pedagogic pline de căldură și patriotism.

La banchetul măcinean, d-sa exprimă înțelul mulțumiri omului de știință și colegului său de Academie, d-lui Dimitrie A. Sturdza, pentru buna-voință ce a avut, ca Prim-Ministru, de a înlesni această escursiune. Arată importanța și utilitatea escursiunilor, mulțumește reprezentanților brăileni, care ne însoțeau, pentru primirea ce ne-a făcut, rugându-i a fi interpretul acelorași sentimente pe lângă d. prefect și cele-l'alte autorități ale Brăilei. Manifestă studenților mulțumirea sufletească ce simte dându-i-se ocasiunea a serba *a patra zi fericită* în viața sa de «dascăl» — fiind a patra escursie ce face cu studenții — și adaugă că ținta și dorința sa este de a da cursului de istorie nu numai caracterul teoretic dar și practic, pentru a se putea educa simțimintul iubirei de patrie născut în fie-care din noi. Inchină în fine în sănătatea Măcinenilor, mulțumindu-le pentru simpatica primire făcută escursionistilor.

Aplause des repetate au întrerupt și acoperit inimoasa cuvîntare a dascălului nostru, la care au răspuns reprezentanții brăileni, d. subprefect al Măcinului și studenții Scriban, Bălănescu și Dimitrescu.

Luând drumul spre debarcader, d. Tocilescu arată un castru roman ocupat odinioară de *ala I Dardanorum*.

La 2 și 40 p. m. plecăm înaintând pe brațul răsăritean al Dunărei și după o plutire de o oră și ceva, debarcăm la un punct anumit pe țărmul drept; apoi percurgând încă o bună distanță *per pedes apostolorum*, iată-ne în fața a două fortărețe romane cunoscute sub numele de *Troesmis* (Iglița), între satele Grecii și Turcoaia din Moesia inferioară.

Așezate într-o pozițiune strategică minunată—așa cum Romanii știaū tot-d'una să le aleagă,—aceste întărituri serveau ca puncte de operațiune pentru apărarea regiunii întregi contra barbarilor. Faptul existenței acestui lagăr descoperit aici se explică : prin această parte Dunărea putea fi trecută mai cu înlesnire de către Sciți, Geți și Daci, cari ardeau și pustiau cetățile, năvălind mai cu seamă în timpul iernii când fluviul era înghețat.

Ovidiū iată cum se exprimă în această privință :

«Atuncia dar cândPontul și Dunărea spumândă
De iarnă îmbrățișate prind peliță de ghiață,
Pe-a Istrului lucioasă și măturată cale
Călări pe cai sălbatici vrăjmașii vin încoace,
Vestind a lor sosire săgețile ce zboară,
Și rămânând drept urmă pământul despuia !»

(Tristele, C. III, eleg. 10)

Numeroase inscripții ne dau aceleași lămuriri.

D. profesor Tocilescu, într-o cuvîntare clară, face istoricul lagărului roman, arată însemnătatea strategică ce Iglița a avut-o în epoca romană și care explică de ce până

acum cele două *castra stativa* transformate în cetățui există cu turnurile lor de apărare, șanțuri și cu trei șiruri de circumvalațiuni. Continuând, d-sa arată că la N.E. și S. de aceste fortificațiuni se întindea municipiul *Troesmis*, după cum rezultă din inscripții, tabla Peutingeriană. din scrierile lui Ovidiū, Ptolemeū și din Itinerariul Antonin.

Până la 1861 nimeni nu se ocupase de importanța istorică a vechiului Troesmis. Locuitorii vecini luaū din ruinele acestor castre pietre scrise, coloane, cărămizi legionare și alte obiecte ce le înstrăinaū în schimbul oare-căror sume de bani, Turcii neînteresându-se de o asemenea comoară istorică și archeologică.

D. Désiré More, inginer francez, începe la 1861 exploatarea acestor ruine făcēd săpături, dar fără nici o sistemă.

D. Engelhardt, comisarul frances al navigațiunei dunărene, observând unele pietre ce purtaū inscripțiuni ca: *ordo Troesmensium*; *ordo municipii Troesm.* și care indicau vechiul nume al localității, începe cercetări cu spesele sale și comunică rezultatul guvernului și Academiei din Paris. Copiile inscripțiilor găsite aū fost explicate de distinsul epigrafist frances d. L. Renier, de d. Th. Mommsen din Berlin și alții.

Napoleon al III trimetēnd o misiune archeologică compusă din d-niū G. Boissière și A. Baudry, ea începu săpături regulate la Iglița. Se scoaseră la lumină trei basilice, bazele turnurilor, zidurile încunjurătoare ale cetățuei și alte rămășițe. Din nenorocire lucrările încetară în urma intervenției autorităților turcești.

În 1867 d. E. Desjardins face noi cercetări, iar rezultatul îl publică în *Annali dell' Instituto di corrispondenza archeologica*.

Inscripțiile găsite sunt numeroase.

La Paris se află în biblioteca națională 33 asemenea monumente, iar 55 la Muzeul nostru de antichități din București, găsite și aduse de d. Tocilescu.

Troesmis, de și exista în timpul lui Ovidiu, cu toate acestea forma constituțiunei romane nu a dobândit-o de cât tocmai în urmă. Originea municipiului este militară și împrejurul castrelor stativa neguțătorii locuia în *canabae*; și când acest sat de *canabae* devenea *respublica* purta numele de *vicus* și din *vicus* devenea *municipium*.

Troesmis sub Adrian și Antonin era *canabae* a *legiunei V Macedonica* și la finele sec. III municipiul cu senatul său (ordo), pontifices, augustales, questores etc. Municipiul avea o întindere de mai mulți kilometri la N. S și E. de caste, iar liniile apeductelor se văd și astăzi încă bine.

D. Tocilescu ne mai arată cum era construit castrul: de formă rectangulară, cu turnuri din distanță în distanță și 4 porți. Înăuntru împărțit în strade, iar în mijloc cortul căpeteniilor; mai la o parte *praetorium* cu *ara* și *forum*. Căile ce pleacă de la o poartă la alta se întretaie ducând la cea-laltă poartă, iar locuințele legionarilor erau înșirate de-alungul acestor căi.

Aceste caste odată ridicate în niște pozițiuni atât de favorizate prin natura lor, mai erau întărite și cu alte lucrări strategice, ceea ce au făcut pe Romani

neîntrecuți în modul lor de a concepe și executa lagărele, din care nici unul n'a putut fi luat vre-o dată de inimiți. Toate dispozițiunile lagărului erau cunoscute în amănunțime de soldații romani, care le pătrundeau cu mintea lor ageră.

În privința epocii stabilirei acestor *castra stativa* și a fazelor prin care au trecut, învățații admit că în timpul lui Ovidiu exista numai lagărul de N. ridicat de legatul legionar L. Pomponius Flaccus după reluarea cetății de la Geți, stabilindu-se într'ênsul *legiunea V Macedonica*.

La S. se formă în sec. II un al doilea castru în care a luat loc *legiunea I Itálica*; în sec. IV. Goții distrug Troesmisul prin foc și în fine Justinian 'l reconstruște transformându-l în fortăreață. Forma actuală a lagărelor nu datează de cât de la Justinian, înălțându-se pe ruinele și cu materialul vechilor lagăre legionare.

Terminând visitarea acestor urme istorice, revenim la țerm și la ora 6 p. m. întoarcem tribord pornind spre Galați. În cursul drumului o bură ușoară de ploaie ne botează, dar nu răcorește de loc zăduful ce suferisem în tot cursul zilei, mai ales după ce debarcarăm.

Se proiectase să staționăm la Ghecet, unde urma să debarce autoritățile brăilene ce ne însoțiseră. Mai înainte de a sosi acolo, zărim o barcă în care se afla un trimis căutându-ne încă de mult și care ne relatează, cum anunțându-se din Măcin atât Galaților cât și Brăilei sosirea noastră întârziată, autoritățile din Galați împreună cu un mare număr de cetățeni fruntași ai orașului și cu musica militară, s'au îm-

barcat pe bordul vaporului «*Principele Carol*» și au venit la Brăila unde ne aștepta la debarcader de împreună cu autoritățile locale și un numeros public.

Firește că la o asemenea veste îmbucurătoare, de onoarea ce ne făcea Gălățenii și Brăilenii căpitanul bastimentului a fost rugat a pune cărma pentru Brăila, dar unde ajungând târziu nu am mai găsit pe nimeni. Erea firesc să se întâmple așa și am regretat mult cu toții — de și vina nu putea fi nici a noastră — că n'am putut să avem satisfacțiunea pentru a se încredința atât Gălățenii cât și Brăilenii, cum studenții știu să răspundă la asemenea manifestațiuni simpatice.

Totuși eram bucuroși că mai acostaserăm încă o dată în portul Brăila, pentru a debarca de-a dreptul amabili reprezentanți ai autorităților cari ne însoțiseră.

În fine plecăm la Galați. De și obosiți, dar legănatul ușor al vaporului, aerul răcoritor al amurgului serii produceau o mare plăcere, de tot să călătorești pe așa vreme. Cu cât ne apropiam de Galați, cu atât privirea devenea mai feerică! Erau clipirile luminoase ale lampelor electrice înșirate d'alungul portului, a căror raze strălucitoare străbat întunericul în depărtare.

Ajungând la Galați la 9 ore și 45 seara, ne aștepta la debarcader autoritățile în cap cu d. prefect Culoglu și un public numeros cu musica militară ce întona «Deșteaptă-te Române», la care studenții răspund în aplause des repetate. D. Tocilescu, după ce adresează mulțumiri persoanelor prezente, între care se afla venerabilul și

scumpul nostru profesor d. V. A. Urechia, venit inadins, pornim în frunte cu musica străbătând stradele oraşului în cele mai entusiaste ovaţiuni până la şcoala normală, unde ni se preparase un banchet al cărui preşedinte a fost înfocatul naţionalist d. Urechia. Sala era frumos împodobită şi decorată cu portretele iluştrilor domnitori ai ţării.

La acest banchet atât de delicios şi abundant, pregătit prin îngrijirea d-lui Mardan, directorul şcoalei, şi a tovarăşei sale în căsnicie doamna Mardan, au luat parte autorităţile, comandantii şi ofiţerii bastimentelor ce ne aduseseră până aici. Cea mai mare veselie a domnit în tot timpul acestui banchet, de care nu aşa uşor îşi vor uita oaspeţii, precum şi de distinsa amabilitate a d-lui şi d-nei Mardan.

Primul toast îl ridică d. V. A. Urechia, care într'o cuvântare mişcătoare zise, că atât Gălăţeniî cât şi d-sa aşteptau pe studenţii escursionişti cu atâta bucurie, pentru că ved în ei *o domnie nouă* şi ne îmbărbătează la muncă însufleţită de patriotismul sincer şi luminat.

D. Tocilescu după ce 'şi exprimă fericirea ce simte de câte ori se află în mijlocul studenţilor pe a căror feţe citeşte de astă-dată jovialitate, zice că fiind aşezat pe malurile celei mai mari artere de comerţiu, Statul Român e chemat a juca un rol însemnat în Europa; şi acest rol 'l vom putea dobândi şi ţine cu cât vom şti să muncim mai mult, mărint ast-fel patrimoniul moral şi intelectual al scumpei noastre patrie. Făcând apoi pe scurt istoricul oraşului Galaţi, bea în sănătatea

cetățenilor și a autorităților cari ne-au făcut o primire atât de frumoasă, mulțumindu-le.

Răspund d-nii Culoglu, prefectul județului, d. primar și d. Mardan cari urează studenților viitor plin de izbânză în cariera ce 'și-au ales. Mai vorbesc studenții Chelaru, Bălănescu și subsemnatul, mulțumind în numele colegilor pentru ospățul dat de unul din orașele cele mai mari ale țerei cu ocasiunea trecerei noastre printr'insul, precum și pentru urările ce ni s'au adus.

Seara am fost încuartirați la hoteluri.

ZIUA A TREIA

28 Iunie

La ora 8 dimineața ne-am adunat în parcul din oraș unde ni se servi cafeaua cu lapte. Înaintea bustului marelui bărbat de Stat, întru fericită amintire M. Cogălniceană, ce se află așezat în această grădină, colegul Aurel Mircea rosti câte-va cuvinte venerând memoria ilustrului patriot.

Vizitarăm apoi biblioteca donată orașului Galați de bunul român și iubitul nostru profesor d. V. A. Urechia. Fiind vorba de această instituțiune de cultură a generosului donator, așezată în inima țării și de unde să se lumineze și să se inspire generațiile, mă simt dator a da câte-va detalii relative la această nouă și bogată bibliotecă, mai cu seamă că lipsa de asemenea focare de cultură e atât de simțită la noi în țară, esceptînd Fundațiunea Universitară, augustul dar al M. S. Regelui.

Biblioteca Urechiă a fost fondată în 1891 și e compusă din 30.000 volume adunate de ilustrul profesor și donator în curs de mai bine de 30 ani. Se numără aproape toate cărțile cele mai rare din literatura românească precum Varlam, Dosoftei, Pravila de la Govora și toate cărțile de mișcarea literară și didactică ardeleană. Asemenea mai multe manuscripte de codice moldovenești și muntenești; apoi două prețioase incunabile (cărți înainte de tipar) singure din țara românească, toți autorii clasici latini, greci, germani, francezi englezi. Biblioteca numără aproape 3000 de stampe constituind unica colecție de stampe din România; peste 500 din aceste stampe sunt *avant la lettre*, iar un considerabil număr din ele se referă la istoria românilor. Mai posedă o bogată serie de atlase și hărți geografice din cele mai rare. Pe lângă bibliotecă e și un Museu de suvenir de la oamenii moderni ai României: de la Cuza-Vodă se păstrează un album de fotografii a bărbaților cu cari era în relațiune; asemenea bilele cu care a fost ales de Divanul Ad-hoc al Moldovei, cu care s'au votat cele 4 puncte, cum și prețioase sigilii din familia Cuza.

De la Grigore Ghica-Vodă se păstrează paharul lui de călătorie, ultima lui carte de vizită înainte de a se sinucide și raportul revizorului de interne Merișescu, constatând ziua și ora când nenorocitul domnitor s'a imbarcat la Galați pentru a nu se mai întoarce în patrie. etc. Suvenir de la Negri, Alexandri, A. Panu, (tabacherea de argint reprezentind Unirea Principatelor) și diplomele lui de boerie și mai ales o

întreagă cameră plină de obiecte amintind pe nemuritorul Cogălniceanu. În fine un salon consacrat familiei Regale (portrete, autografe, medalii, reminiscențe din război etc.) Un armariu oferă prețioase exemplare din peste 1000 documente originale care aparțin bibliotecii. Alt armariu e plin cu autografe și piese relative la Miron Costin, un altul la familia Urechia și în fine unul bogat în documente relative la mișcarea ardelenască începând din secolul trecut. Acolo e sabia viteazului Iancu de la 1848, fluerul lui Horia, corespondența lui Rațiș, Lucaci etc.

D. Tocilescu a promis că neîntârziat instituția Urechia din Galați va posedea specimene din diverse antiquități romane, grece, care să servească publicului și învățătorilor din județ ca mijloc de învățămînt, pentru a ști să dea preț unor asemenea obiecte când s'ar găsi.

Toți acei care au dăruit instituției cărți sau obiecte în valoare de cel puțin 200 lei, și au numele gravate pe marmură în sala de lectură a instituției.

În fruntea acestora e numele M. S. Regelui Carol I care a donat frumoase cărți și medalii.

Folosința necontestabilă a instituției se poate proba cu numărul însemnat de cititori și vizitatori, nu numai din țară, ci și de peste Prut.

Localul e insuficient, dar d. Urechia a spus la banchet, că prin subscripție publică contribuind și d-sa va zidi un local nou.

Pe deplin satisfăcuți și ~~primiți~~ de ceea-ce am văzut și de exemplul viu dat de fondator, al cărui nume va rămâne

multumiti

scris pe frontispiciu cu litere de aur și va răsună puternic în inimele tuturor, plecărăm luând drumul spre grădina publică de pe malul Brateșului, unde vizitatorului i se deschide o priveliște întinsă și splendidă.

Aici d. Tocilescu ne arată urmele unui mormînt și alte rămășițe din epoca romană.

Ruinile găsite la Galați în care s'a dat peste o inscripție din epoca lui Traian și alta din epoca lui Antonin Piu, dovedesc după cum ne spune d. Tocilescu, că România, la răsărit de Olt, făcea parte din punctul de vedere administrativ din Moesia Inferioară, iar nu din Dacia.

La ora 11 și 30 ne reîntoarcem la școala Normală unde ni se servi dejunul. La desert d. V. A. Urechia, tuastează în sănătatea MM. LL. Regelui și Reginei, cari zice d-sa, cu cât sunt mai sus puși, cu atât virtuțile lor sunt mai mari, și de la cari putem lua pilde tot-d'auna. D. Tocilescu încheie seria toasturilor spunînd, că e natural ca această excursiune să-și aibă partea ei de veselie în urma primirei atât de strălucită ce s'a făcut tinerimei universitare; dar că în același timp ea urmărește un scop mai înalt, acela de a deștepta în sufletul generațiunilor iubirea de neam și a cunoaște prin ele însele ceea ce am fost și suntem.

Pornim apoi la debarcader pentru a continua călătoria spre Marea-Neagră.

Inbarcându-ne pe șalupa «Siretul» și după ce d. Tocilescu mulțumește încă odată d-lui prefect Culoglu, bastimentul este pus în mișcare la ora 2 și 30 p. m. părăsind

Galații în aplausele frenetice ale studenților. O suvenire dulce precum și datorii ne leagă de aci înainte de portul Galați.

Soarele strălucea cu putere. Eream cu toții sus pe bord de unde priveliștea este din cele mai desfătătoare. Mă așezai pe prora de unde binoclam în toate părțile.

Uitându-te pe țărmul drept, spre Dobrogea, vezi pământul martor a atâtor evenimente și oglinda unui trecut atât de glorios a strămoșilor noștri, ce îți deșteaptă suveniruri seculare ale căror urme le cercetăm noi astăzi.

Pară că vezi umbrele eroilor, poezilor și artiștilor cari au înfruntat și cântat timp de 10 secole furia barbarilor, supunându-și în cele din urmă și asimilându-și nobilei lor ginte.

Dar tot de pe acel pământ — acum 19 ani—cu cât jind privea la noi păgânul cu fesul roșu !

A-Tot-Puternicul a voit însă ca prin vitejia oștilor române, prin înțelepciunea și virtutea Aceluia care stă în capul Statului Român, moștenirea nemuritorului Traian să revie în stăpânirea urmașilor lui, formând puternicul regat de astăzi.

Cu cât însă cele mai nobile aspirațiuni ale inteligenței te înalță și înviorează, cu atât contrastul devine mai isbitor în momentele când tainele inimei ce adesea nu le găsești cuvinte a le împărtăși celor ce te înconjoară, lasă pe cugetător în melancolie !

Și cum să nu fie așa : întorcând ochii pe țărmul stâng dunărean priveliștea oricât de desfătătoare ar fi ea, de odată ți se întunecă cuprinzându-te un fel de întris-

tare, când știu că și acel pământ e tot bucătică ruptă din patria-mumă, locuit tot de neamul nostru, dar... astăzi oprimat de colosul de la Nord !

Este frumoasa și mănoasa Basarabia atât de roditoare în grâne și cu un litoral atât de încântător !

Par'că tot auzi ecoul suferințelor fraților basarabenii resunând : «Dumnezeul părinților noștri, căci ne-a uitat !»

Dar ce le putem răspunde de cât :

Oh ! l'Espérance est douce chose !
L'Espérance !... c'est le flambeau
Qui fait voir le présent plus beau,
Et l'avenir... couleur de rose !...

După o așa călătorie de mai bine de 3 ore plină de cele mai scumpe și crude reminiscențe, așa fiind născută omenirea se vede ca să guste din toate, ancorăm pe malul drept în fața anticeii cetăți galice *Noviodunum*, unde ne așteptaă primarul și institutorul din Isaccea, ce se află nu tocmai departe, și cari ziceaă : «tot vă așteptam și nu mai soseați pentru a fi oaspeții cetățenilor Isăcceni».

Fiind aproape de înserate, am regretat mult că n'am putut satisface dorința delegaților Isăcceni și pornirăm în vizitarea lagărului roman, așezat într'o poziție strategică foarte bine aleasă.

Urmele acestui castru roman sunt în apropierea fluviului și fiind bine păstrate, se poate vedea cu înlesnire dispozițiunea castrului de formă dreptunghiulară, întărituri de jur împrejur, etc. Ceva mai departe se observă o movilă — cea mai mare din Dobrogea după cum afirmă d. Toci-

lescu; pe aci a avut loc trecerea lui Darius în contra Sciților.

Cercetând aceste urme am dat de niște cărămizi de culoare galbenă-roșie cu mult mai subțiri ca cele de astă-zî, dar foarte tari; apoi diferite fragmente de pietre, cio-buri de vase etc. Intre cărămizi una poartă stampila: CL. MOES. adică cl (assis) Moes (iaca), flotila romană pe Dunăre. In general am observat că toate construcțiunile romane sunt de o soliditate remarcabilă.

D. Tocilescu, prin trecerea sa altă dată pe acolo, aflase de existența unei pietre ce purta o inscripție închinată zeiței *Fortuna*, piatră ce fusese extrasă din interiorul Isaccei, dar actualmente servind drept temelie la o moară. Proprietarul ei refuzase de multe ori a o da, de astă dată însă aflându-se în mijlocul nostru, magistrul cu dibăcia sa, de odată adresându-i-se din nou, 'i spuse că are martori pe toți discipoli săi, cum că i-a promis acea piatră cu inscripție ce de acum în-nainte va fi a Museului Național. Negreșit că proprietarul — care era chiar d. Primar al Isaccei — fără să mai zică una și alta, fiind ast-fel surprins, se uita în dreapta și în stânga, ascultând cum noi toți în cor 'i mulțumeam de acest dar, și promise solemn că va trimite acel monument cât de curând la București.

Iată un prim succes al legiunei studen-țești din 1896, în frunte cu generalul ei comandant d. Tocilescu, pe fața căruia citeai acum marea mulțumire sufletească ce simțea în urma acestui triumf, ce e drept obținut printr'o stratagemă. Erau vesele de tot acele momente !

După ce am fost fotografiați, ne reîntoarcem la casele noastre plutitoare pentru a continua călătoria mai departe. Aci bra-vii delegați Isăcceni luaseră deja dispozițiuni ca toate merindele destinate ospățului ce ni'l gătise în sat, să fie aduse pe vapor și după o mică și repede gustare, părăsim țărnul în urma cuvenitelor mulțumiri adresate autorităților locale.

În cursul călătoriei până la Tulcea, dă o ploaie abundentă și bine-făcătoare ce mai recorise timpul.

Ne-am grămădit cu toții sub bord și am urmat între studenți și comandantul lor învingător de la Noviodunum, convorbiri și discuțiuni din cele mai interesante și variate până aproape de Tulcea. Așa d. Tocilescu ne spune despre organizația studenților francezi, germani, și despre mersul instrucțiunii; arată rolul important ce am excursiunile la germani, exprimându-și dorința, că precum acolo există societatea Alpină, să se formeze și la noi societatea *Carpatină*.

La ora 8 și 40 seara suntem deja în fața orașului Tulcea, unde navele nu pot acosta de-a dreptul din cauza cursului apei, și după ce întoarcem babord debarcăm. Cu tot timpul ploios ce era, debarcaderul a fost frumos pavoasat și iluminat *a giorno*, fiind întâmpinați în sunetul muzicii de autoritățile civile și militare în cap cu d. prefect Toneanu și cu d. comandant al regimentului Livezeanu, precum și de un public numeros, la care studenții răspund cu aplauze.

Suntem conduși la masă, după care d. Tocilescu ținu un toast prin care arată

importanța României Moderne pe pământul căreia se adăpostesc numeroase urme istorice și ridică paharul în sănătatea cetățenilor Tulcenî și a reprezentanților lor, în onoarea d-lui Cramoussel, sub-directorul Școalei Normale superioare din București, ce ne însoțea. Răspund d. Prefect Toneanu, d-nu colonel Livezeanu, giovinele și entusiastul primar Mircea Petrescu, d. Cramoussel în limba franceză și studenții, ale căror nume să mă ierte că nu le menționez, pierzând acea notiță nu știu prin ce întâmplare.

Noaptea am fost găzduiți la oteluri și case particulare.

ZIUA A PATRA

29 Iunie

La 8 și jum. a. m., ne imbarcăm în mijlocul acelorași manifestațiuni de simpatie cu care am fost primiți. D. Tocilescu, după ce convorbi foarte afabil cu toate persoanele prezente și mulțumi pentru atențiunea ce se dă tineretului cult al țării, părăsim Tulcea și înaintăm pe canalul Sulinei, urmați de șalupa staționară *Vedea*, ce avea pe bord mai mulți colegi. Suntem însoțiți de d. căpitan Orleanu din artilerie, un distins amator de antichități și întrepid excursionist, care ne-a urmat până la finele călătoriei la Adam-Klissi.

Timpul era în splendoare acum.

Intrând în canal, îngrijit atât de bine de comisiunea dunăreană, vederea e limitată din cauza stufișurilor ce sunt de o parte și de alta a malurilor.

Priveam doar înainte cum uriașul Istru protectorul nostru de veacuri, ale cărui unde încă de la sorginte scaldă leagănul Augustei noastre Dinastii și încărcat de cristalinele isvoare din creeri Carpaților, acum curagios și maiestros se scurge în toiul mării amestecându-și apele sale cu ale Pontului, ducând peste nouă mări și nouă țări suvenirurile lui istorice!

Erea la amiază când ancorarăm la gura Sulinei, unde numeroasele bastimente frumos pavoasate dau salutul obișnuit, la care răspund bravi noștri marinari care ne-aū adus cu bine, urmând acum a ne încredința bricului *Mircea* ce ne aștepta, pentru a urma călătoria pe Marea-Neagră.

Dejunarăm mai întâiu și apoi pornim în visitarea orașului, care are numai trei strade paralele cu Dunărea și alte câteva transversale. Importanța Sulinei e dublă: este port la gura fluviului, unul din cele mai mari ale Europei și port al Mării-Negre; acolo staționează escadra noastră de răsboi de pe Dunăre și mare. Vizităm splendidul încrucișetor român *Elisabeta* primul vas de răsboi foarte bine înarmat, și după care urma să părăsim portul. Începuse însă un vânt puternic; o boare, un miros greu ne îmbălsăma sufletul și valurile mării mugeau groasnic, ceea ce cauză amânarea plecării noastre pentru a doua zi spre Insula Șerpilor, în urma sfatului dat de d. comandant al bricului *Mircea*, care nu garanta un voiaj plăcut.

La 5 ore p. m. furtuna potolindu-se ne-am dus la băi, pentru a profita de timpul ce acum se făcea din ce în ce mai frumos; vizităm farul din marginea mării

și în fine se fac plimbări cu bărcile pe Dunăre și mare.

La 8 și 30 seara luăm masa pe malul mării afară din oraș, unde ascultam numai vuetul ușor al valurilor ce tainic pare că șopteau despre neamurile cari au perit în noaptea timpurilor.

Aș avea multe de spus despre această memorabilă masă ; mă mărginesc a menționa că a fost un curat răsboi între noi și seriile de insecte ce s'au succedat de la începutul până la finele acestei cine, ca : tăuni, țintări nu glumă și niște gîndaci mari ce nu mai știu nici acum, voiau cu orî-ce preț să ne mănince pe noi, orî prea excelentele bucate, produsul artei culinare sulinene.

Timpul devenea din ce în ce mai splendid acum, iar luna și stelele ce apăruseră țineau locul lampioanelor ce ne lipseau de la masă.

Farul de la insula Șerpilor, distanțiat de mal cu 23 mile și ceva în linie dreaptă, în învîrtirea sa trimetea raze luminoase și colorate până la noi, cea-ce însemna, după spusa ofițerilor marinari aflați la masa noastră, că marea peste tot acum e liniștită și că a doua zi vom avea un timp splendid, profetisare ce s'a adeverit cu prisosință, după cum se va vedea din descrierea ce voi face mai departe.

După acest.... să-î zic ospet, unic în felul său, de și supărat nu poate fi nimeni căci omul e bine să se deprindă cu toate nevoile vieții, după cum ne spuneau cei mai bătrîni, încercatul nostru magistru, foarte voios cum erea, ținu o cuvîntare plină de atîta foc și patriotism, de datorie și de-

votament, ce va rămîne mult timp întipărită în mintea tuturor asistenților.

«După 3 zile de călătorie, zice d-sa, de oboseli și de plăceri, iacă-ne ajunsși în punctul cel mai extrem al graniței răsăritene a României.

«Nu știu pentru ce, orî de câte orî viū aci, simțesc nevoie a cugeta la niște granițe mai mari, la niște țermuri mai depărtate: Iacă Carpatul că s'apleacă și se imbină cu Balcanul; iacă Dunărea înainte de a expira în undele sărate ale mării, că vorbește aci cu mult mai puternic; iacă însași marea, albastrul și imensul Pontos, că își ridică glasul, ca să ne povestească din vechi și adânci timpuri! Carpatul cu Balcanul ne arată scena pe care străbunii noștri aū desfășurat isprăvile lor de arme și de pace; Danubiul ne spune ce aū văzut ochii sēi de la mândrul și nesocotitul Dारेios, de la marele Alexandru și Traian, de la Beyazet Fulgerul și Mahomed, de la Mircea Cel Bētrîn, Țepeș și Mihai Viteazul, până la Carol I și ultimul rēsboi ruso-turc!

«Pontul-Euxin a dus pe valurile sale multe corăbii de rēsboi cu lopeți și cu pînze; azi duce cuirasate; d'alungul țermurilor lui s'aū desfășurat emigrațiunile celor mai vechi popoare; el a fost și este rezervoriul vast din care a curs toată viața pe Dunăre! Valurile sale aū adus și aduc încă idei și sentimente născute pe țermuri Mediteranei, în Occident și Orient. Ea ne amintește că noi modernii nu suntem de cāt discipoli ai acelor mari maeștri: poeți, filosofi, pictori, sculptori, medici, legiști, eroi ai păcii și ai tribunelor, și apărători ai libertății.

«Ridic paharul în onoarea Carpatului și Balcanului, a Dunării și Mării-Negre, pentru unirea tuturor Românilor, pentru înfrățirea popoarelor.

«Fie ca ramura de maslin pururea să înflorească și să fie emblema activității popoarelor».

La mijlocul nopții părăsind malul mării, ne retragem în oraș, pentru a ne odihni până a doua zi.

În revărsatul zorilor drăgăstoase toți ne aflam pe bordul bricului *Mircea*. D. Tocilescu mulțumește d-lui căpitan Iorgulescu, comandantul șalupei «Siretul», cu care călătorisem pe Dunăre și autorităților ce îngrijise de găzduirea noastră, luându-ne rămas bun. Ne despărțeam acum de frați și de pământul patriei urându-ne la revedere, iar d. comandant Barbieri ordonând ridicarea ancorei, întoarcem tribord, helicea e pusă în mișcare și intrăm în plinul mării, plutind în hausul singuratic unde alunecă ochii în infinit, ascultând dulcele cântări ale sirenei.

Ținta călătoriei era mai ântâi *insula Serpilor* spre a o vizita și în spre care navigatorii ziua ca și noaptea, din Meotida în Propontida și din Thracia în Colchida, pun cârma pentru a putea ajunge la un liman sigur, această stâncă viețuitoare de veacuri în mijlocul Pontului, fiind un far de speranță bătuților de tempeste ale caprițioasei mări, ce pe drept i se mai zice și *Neagră*.

Câte nave n'aū fost înghițite de valurile ei pline dese ori de turbare ce se ridic ca niște munți îngrozitori când cerul e acoperit de negrele legiuni de nori turburatici

și cari o fac atât de furioasă, spumegând și urlând! Și cu toată această mânia dumnezeiască, dar cu aceeași credință în Dumnezeu, de 'ți este dat să trăești, rătăcești ca nefericitul Ulise și scapi cu viață.

Nereidele de astă dată însă au fost generoase cu atâtea inimi tinere și suflete neprihănite, care își încredințaseră viețile lor Poseidonului *Mircea*!

Timpul era de o splendoare rară. Pe albastrul transparent al cerului Soarele se închină falnic în cale, iar jos pe somnoroasa mare în linele-î unde, marsuiniî cari mișună împrejurul navei tresăltău la suprafața apei, desfătându-se la razele solare ce începuseră să încălzească aerul răcoritor al dimineții.

Și ast-fel împinși tainic din val în val de nava ce sălta încetișor ca o gondolă, priveam în depărtare și admirând întinsul și limpedele cristal al mării liniștite, eram cuprinși de extasul fericirii ce făcea să simțim în sufletul nostru alinare și un farmec răpitor!

Unde sunt visătorii și trubadurii să ne cânte splendorile naturei? Unde am fost născut norocos să fi băut din apele Hipocrenei și să pot mărturisi ceea ce inima mea simțea în acele momente!

Și după o ast-fel de legănare timp de 4 ore, începe a se vedea un punct albicios în mijlocul Pontului negru, de care cu câte apropii crezi că este un cimitir părăsit sau o turmă de oi în pășune! Pentru călători e ceva prevestitor de mîntuire sau de peire.

Este celebra insulă, adăpostul sacru al eroului Achile, punctul strălucitor al civi-

lisațiunei celei vechi pierdut în *primejdia* *mare* — așa cum o numeau cei vechi — ce povestește astă-zî trecătorilor despre nenorocirile ce năvălesc asupra popoarelor și evenimentele ce au prefăcut fața lumii de odinioară.

Ne apropiem în fine de insulă ancorând la o oare-care distanță, vasele neputând acosta din cauza stâncilor submarine; o abordăm cu bărcile bricului pe partea Nord-vestică, de unde cu multă greutate din stâncă în stâncă, urcarăm platoul în mijlocul căruia este așezat magnificul far, înalt de 50 metri, construit de ruși în 1837, întreținut astă-zî de comisiunea europeană și din vârful căreia privirea îmbrățișează tot orizontul.

Nu mai eram pe uscat, nici pe apă, ci părea că în văzduh! Privind din acest far tabloul rămâne acelaș la fie-ce clipire, iar gândurile sboară în timpuri depărtate.

Aastă-zî Soarele ridicându-se peste miraculoasa *Leuce* (insula albă) nu mai luminează flota biruitoare a Grecilor, nici te încântă melodioasa liră a lui Achile și a soției sale Elena! S'au dus povestirile lui Arctinos din Milet, nu mai răsună cântecile lui Pindar, iar pe Licofron și Euripide nu-î mai auzi pomenind despre «țara bogată în pasări din Pontul-Euxin»; au dispărut navele ce odinioară veneau încărcate cu jertfe destinate sanctuarului achileic comun tuturilor Grecilor de pe țărmul Pontului-Euxin!

A rămas numai stînca isbită în veci de valuri ce adăpostește urmele templului nedesgropat încă și legendarii *larî*, numeroasele pasări albe numite astă-zî pes-

cară de mare ce aă un piuit asemenea rîsului copilașilor, cară în vechime stropeaă templul cu apă din mare și 'l măturaă cu aripele lor!

Această insulă devenită proprietate a noastră încă de la 1879 și care e foarte puțin cunoscută, are o suprafață de 17 hectare având forma neregulată; de jur împrejurul ei numărăm aproape 2000 metri, și țărmurile ating înălțimea de 25 m. deasupra suprafeței mării. Sunt trei puturi cu apă dulce confirmându-se deci spusa lui Amian Marcelin că *este și ese apă* precum și mai multe cisterne; platoul e roditor și în vechime a hrănit multe capre.

Am găsit șerpă, justificând ast-fel numele acestei insule, dar despre cară reptile scriitorii antici nu pomenesc nimic.

După ce vizitarăm locuința îngrijitorilor farului, ne-am adunat într'o cameră unde profesorul nostru archeolog ne-a dat toate lămuririle asupra acestei insule. Incontestabil, zice d-sa, că astă-ză această insulă are un interes deosebit din punctul de vedere archeologic. Cu toate că trecutul său este înfășurat în legende fantastice și pline de imaginații, totuși tradiția se adeverește în parte. Incă din sec. VII a. Chr. se vorbea de această insulă numită atunci *Leucos* și *Achileia*, aparținând Olbiopolului.

Legenda zice că Neptun, zeul mării, fiind rugat de Thetida, scoase din vaiurile mării această insulă pentru ca să o locuiască fiul ei Achile de împreună cu eroii Antiloc, cei doi Ajax și Patrocle. Grecii aă făcut acolo un templu în care puseră o statuie de lemn a eroului lor național Achile, templu ce'ia fost închinat și unde se celebră nun-

ta lui cu frumoasa Elena, la care aŭ asistat Neptun, Amfitritele și Nereidele. Marele erou era ospitalier, femeile însă nu aveau voie să debarce pe acest pământ, unde nu erau locuitori, căci se considera ca sacru. Se mai povestește lupta uŭ Achile curăsboainicele Amazoane, care de astă dată fiind călări pe cai, voiau a ŭ dărâma templul : în acest atac însă periră, și după care învingătorul atrase apele Pontului pentru a-și spăla pământul său.

Săpăturile făcute de Ruși până acum și numai la suprafață, aŭ importanță de oarece confirmă zisele tradițiuni.

În 1833 căpitanul Kritzky fiind trimes de comandantul flotei ruse de pe M.-Neagră, amiralul Creig, pentru ca să cerceteze această insulă, a găsit urmele templului lui Achile și comunicând rezultatul archeologului Köhler, acesta făcu un memoriu amănunțit.

La 1841 archeologul rus Murzachievici a atacat zidul din prejurul templului și obiectele găsite le a dus la Odesa, iar Muzeul național posedă o inscripție greacă de pe basa unei statui ridicate de Senatul și poporul din Olbia (Odesa). Urmele templului sunt greu de observat, fiind distruse de constructorii farului.

D. Tocilescu arată că templul-construit în stil ciclopian încă din sec. VII a Chr.—era foarte mare, împărțit în două părți, din care cea de Vest la rëndul ei are 3 despărțituri, iar partea de răsărit cuprinde o altă subdivisiune unde era sanctuarul și statua, mai erau și alte camere pentru oracol, preoți și pentru ofrandele aduse eroului național. Zidurile sunt formate din

blocuri mari de piatră puțin cioplite și plăci de marmură, din care unele se găsesc la Odesa.

Se mai văd în partea de Apus urmele unor construcțiuni și anume două ziduri ce par a fi fost construite pentru a împedica năruirea, insula fiind înclinată în acea parte, sau pentru a împedica atacurile inamicilor, aceste ipoteze fiind susținute de Kritzky și Köhler. S'aù mai găsit diferite vase și statuete, numeroase monede—peste 2000—abundența lor dovedind că oamenii ce veneau să 'și cunoască viitorul, dădeau și bani pe lângă exvoturi.

D. Tocilescu termină zicând, că în întreprinderile archeologice ce facem, desgroparea acestui templu se impune, cea-ce s'ar putea face într'o lună de zile.

Fenicianii cunoscând această insulă, legendele cu Amazoanele și Karibdele nu sunt de cât produsul imaginațiunii lor.

Ne plimbăm apoi peste întreaga insulă; la o parte a țărmului ei se vede un mare vapor de comerciù aruncat de furtună pe stânci, equipagiul lui însă a scăpat după afirmațiunile știutorilor. In cele din urmă suntem fotografiați, și la ora 11.45 ne transportăm pe vapor și plecăm punându-se cârma pentru cetatea Thomis (Constanța).

ZIUA A CINCEA

30 Iunie

Până la Insula Șerpilor n'a fost nimic care să indispuie pe cine-va din noi de așa zisul *rău de mare*. După ce prânzirăm însă, indisposițiile începură, de și timpul

continua a fi foarte frumos și marea calmă. Hipocratul bastimentului, d. căpitan Bălțeanu, începe a 'și lua rolul său, mai mulți excursioniști fiind suferinzi.

Calculându-se că la Constanța nu puteam ajunge de cât la mijlocul nopții, considerând că trebuia să stăm pe loc în plinul mării până a doua-zi dimineața când puteam ancora în port, se hotărî a continua călătoria spre Mangalia. Bucurie cuprinse pe unii din colegi știind ce plăcere este a călători noaptea pe apă, cam melancolică deveniră alții, exclamând ce se va întâmpla !

Dar ce ași putea spune alt-ceva, de și pentru prima oară făceam asemenea voiaj, cât de frumos și plăcut este pe mare ! Până la apus de soare aū urmat prețioase convorbiri între colegi și dascălul lor, care se interesa de fie-care student în parte, ne iniția în lucruri și fapte de interes capital, constatând încă o dată simțirea-î delicată, sănătoasele și nobilele idei precum și aspirațiunile mărețe de care este însuflețit. S'a cântat din voce și instrumente, în fine s'a petrecut de minune, cu foc și cu pasiune tinerească, neuitând farmecul de care toți eram cuprinși, înviorând până și pe cei ce se luptaseră cu «le mal de mer».

Soarele se culcase acum, amurgul începe a se întinde și la vântul sereî răcoare valurile trec rînduri, rînduri, neastâmpărate și sgomotoase. Era o noapte ca ziua și luna argintie pe calea-î azuroasă, asvârlea d'asupra valurilor luciri fantastice, iar marea reflecta ca o oglindă bolta cerească cu mulțimea stelelor strălucitoare ce povestesc tainic ale nopții dulci visuri.

Ce feerie, ce mândrețe! Giovini, sprintenii și veseli ofițeri ai bastimentului cu cari am petrecut atât de bine în cursul acestei călătorii. rămânându-mi o suvenir scumpă, încep a face exerciții de telegrafie optică — de proiecțiuni electrice, luminând lampioanele colorate așezate în vârful catartului, ce înlesnesc corespondența cu cele-lalte vase. Ziua pentru acelaș scop se întrebuintează bandiere colorate având fie-care semnificațiile lor.

Suntem la mijlocul nopții, iar bricul înaintează mereu despicând valurile albastrii. Știa acum de soarta noastră numai Dumnezeu!

Mulți din colegi și persoanele particulare ce ne însoțeau căzuseră în brațele lui Morfeu, reabilitându-și forțele slăbite, iar alții povesteam încă între noi și cu magistrul nostru.

Trecură și astea însă cum se scurgeau și valurile, iar la un moment dat erea tăcere adâncă, căci aproape toți dormeau. Eream încă deștept. Din când în când numai auzeam pe bravi marinar de post repetând uni după alții cu ton lung, unul de pe proră, altul de pe pupă și al treilea pe catart «buun... caart...», adică că totul merge bine.

Zăresc în depărtare o lumină vie! Erea farul de la Constanța, căruia întunericul nopții parcă îi spunea: La ce servi tu? Iată marea e liniștită, nici un pericol nu amenință nava, pilotul doarme!

Iar farul răspundea: Pilotul poate fi deștept sau să doarmă, dar datoria mea este de a lumina în tot minutul stîncele și portul în timpul nopții! Și cu această cuge-

tare așipii și eu puțin, gustînd dulcele somn în călătorie pe mare.

Ce va mai fi fost de aci înainte nu mai știu....

Acest repaos însă fu de scurtă durată, căci am fost deșteptat de refrenul «bun... cart...»

Se îngîna ziua cu noaptea și zorile voioase începură a se ivi. Toți cei cari dormitaseră, rînd pe rînd acum sunt în picioare, contemplînd sublima natură; vîntul se cam întărise puțin, umflînd cu putere pînzele navei ce începuse a oscila binișor.

În sfîrșit după o călătorie de 18 și $1\frac{1}{2}$ ore, iată că la ora 6 a. m. dăm cu ochii de țărmul Mangaliei și ancorăm tot în plinul mării, neputînd acostă din cauza stîncilor. Suntem transportați cu bărcile bricului și ale pilotului din port care ne eșise înainte.

Acum intrăm în vechea cetate *Kallatis*, unde totul erea verde și sănătos, iar razele de lumina ce străbăteau picăturile de rouă, le transformaseră în boburi de diamante strălucitoare. În față priveam niște movile mari, mormintele vechi ale Sciților și Geto-Dacilor, care dau acestui fel de ferice o formă oare-cum clasică.

De odată însă *Eolus* dă drumul vînturilor sale din peșteră, prevestitoare a unei furtuni ce urma să se deslănțuiască; dar după o bură bună de ploaie îndurătoare atmosfera e ușurată; valurile isbeau însă țărmul de pe care priveam cum *Mircea* al nostru oscila încă în mijlocul valurilor.

Pornim în vizitarea urmelor istorice din prejurul orașului, astăzi destul de ruinat și locuit în majoritate de turci. Ne găseam

pe vechiul cimitir al cetății *Kallatis*, colonie a Eracleei din Pontos, fondată la 700 a. Chr.

D. profesor făcându-ne istoricul, zice că a fost o cetate puternică disputându-și armele cu Istropolis și a jucat un rol însemnat în timpul lui Alexandru-Cel-Mare. Făcea parte din *Pentapolă*, confederația celor cinci orașe grecești. A înflorit mai mult chiar ca Tomis, bătând monedă cu valoare circulătoare numai în Pentapolă. Zidurile înconjurătoare sunt vizibile și din distanță în distanță găsim turnuri ce au fost întrebuințate mai pe urmă de Turci ca fortificații, iar la 1828 fură dărimate. Se vorbea în vechime în cetate dialectul dorian și Eraclea se considera ca metropolă. La mijloc se observă o movilă mare și altele multe prin împrejurimi, iar spre Sud de oraș am dat de urma valului înconjurător al cetății.

La 1887 venind acolo d. D. A. Sturdza cu d. Tocilescu, s'a săpat o movilă mare găsindu-se un sarcofag (mormînt cu lespezi de piatră) cu oase, numeroase monede și alte obiecte. Multe săpături de acestea nu s'au făcut până acum și ceea-ce posedăm se datorește întâmplărei. De cîrînd s'a găsit un sarcofag de către niște plugari, cari bănuind a fi o comoară au început să-l scormonească. Invătătorul din localitate ne-a spus că a găsit un glob de sticlă spart, în care se crede a fi fost o coroană de aur ce s'a luat de descoperitorii ei.

Sarcofagul poartă o inscripție grecească amintindu-se numele răposatului ce se odihnea acolo. Atît acest sarcofag cît și

cel găsit lângă gîamie se vor transporta la Muzeu.

Terminând aceste cercetări și după ce d. Tocilescu și căpitanul Orleanu, simpaticul nostru companion, cumpărară mai multe monede foarte vechi de la niște Tătari, ne retragem către țărmul mării de partea Nord-Vestică, unde Genovezii în evul mediu reînălțară Mangalia ce devenise cel mai însemnat port pe Marea-Neagră; azi însă e un tîrgușor sărac și monoton, cu toată admirabila sa poziție naturală ce are.

După ce prînzirăm plecăm la ora 2 și 30 p. m. spre locul de surghiun al lui Ovidiū, la antica cetate *Tomis* și unde am sosit la ora 6 și 20 seara.

Acum părăsim bordul bastimentului *Mircea* pe a căruî catart fîlfăe cu atîta mîndrie tricolorul nostru național în apele Pontului, despărțindu-ne de prea amabilul comandant d. maior Barbieri, de braviî ofițeri și marinari, cărora le vom purta adîncă recunoștință.

Se cuvine a deschide o parentesă punînd în evidență calitățile nautice ale acestui vas de răsboi construit la 1882 în Anglia, reușind pe deplin la scopul pentru care a fost destinat.

E ceva plăcut a arăta, că și pe mare ne adăposteam tot într'un locaș de cultură, căci *Mircea* este un vas de școală pe care s'aū format ofițerii din școala noastră de marină. Cu un tonagiū de 350—370 tone de registru, are o mașină auxiliară de 120 cai indicați și este armat în bric, cavelatură, 2 catarge cu vele pe dîensele. Echipagiul se compune din 80 oameni cu

gradele necesare și 8 ofițeri. De și e construit de 14 ani, se menține încă foarte bine din toate punctele de vedere. Este înarmat cu 2 tunuri tiraj repede 0.57 m. m. sistem Nordenfeld, un tun Oschiș de 8,5 calibru. Viteza maximă realizată sub vele —cu vînt puternic—este de 13 mile 5 și ajutat de mașină a atins 14 mile în condițiunile cele mai favorabile. Viteza ordinară pînă la 10 noduri cu vele și cu mașină. A făcut voiajuri numeroase și depărtate și a fost supus la grele încercări mai cu seamă pe Marea-Neagră, suportând în mod satisfăcător o tempestă de Nord. A luat parte, reprezentând marina română, împreună cu încrucișătorul *Elisabeta*, la serbările inaugurării canalului Kiel și la al IV-lea centenar columbian de la descoperirea Americii.

ZIUA A ȘEASEA

1 Iulie.

Revenind la subiect, să menționez că la debarcaderul Constanța suntem întâmpinați de d. director al prefecturei și de mai multe persoane, între care de iubitorul și aprigul cercetător de urme arheologice d. Bănescu, directorul școalei Normale din Dobrogea. Parte din noi suntem găzduiți la școala Normală, iar restul la oteluri.

Stabilindu-se încă mai dinainte și anunțându-se programa unei serate literare, la ora 9 un numeros public adunat în Cazino Național, asculta conferința ce o ținea neobositul nostru profesor-conducător asupra *Mausoleului* de la Adam-Klisi, ale

cărui reprezentațiunii se vedeau pe numeroase planșe.

Resumatul conferinței este acesta: Mausoleul este ridicat de împăratul Trajan în onoarea soldaților romani căzuți în o bătălie contra Dacilor; este singurul monument păstrat din categoria acelor numite *Puros* sau *Rogus*

La basă are forma drept-unghiulară, fie-care zid având 6 m. înălțime și 11 m. 67 c. m. lungime, iar de fie-care parte se află câte o scară suitoare cu 6 trepte. Fațada principală se crede a fi fost în partea de Est. S'aun găsit pe lângă multe fragmente arhitectonice, 4 plăci mari cu inscripții ce conțin numele soldaților romani cari au picat pe câmpul de luptă.

Existând asemănări perfecte între stilul diferitelor ornamente ale acestui monument cu acela ale trofeului de la Adam-Klisi, ridicat tot de împăratul Trajan, se poate stabili cu certitudine că Mausoleul a fost zidit tot în timpul augustului împărat; în fine faptul că se găsește așezat în împrejurimele de la Adam-Klisi, dovedește, odată mai mult, că în adevăr pe cele două maluri ale Danubiului au avut loc bătăliile Romanilor cu Daci.

Aceste descoperiri noi ne mai dau lămuriri complete asupra istoriei cuceririi Daciei, ca și asupra organizării armatei romane.

D. Tocilescu speră să găsească în o biserică și în cimitirele de la Adam-Klisi, elementele necesare pentru reconstruirea acestui monument funerar, care în întregime avea forma unei piramide cu 2 sau 3 etaje.

După această conferință urmează un

concert, rolurile fiind împărțite între studenții excursioniști și anume: d-ra O. Steriad execută mai multe piese din voce cu acompaniament de piano; asemenea d-nii Mircea Constantinescu și Neșțianu, iar d-nii Zotu și Bucurescu din violină, flaut și colegul Theodorescu a declamat admirabil. La finit are loc dansul ce a înfierbântat pe represintanții Terpsihorei, după care la ora 1 din noapte ne retragem fiecare la locurile deja destinate pentru odihnă.

ZIUA A ȘAPTEA

2 Iulie

Dimineața vizitarăm orașul, iar la 10 a. m. ne dăm întâlnire la băi. La amiază ne reîntoarcem în grădina Capato, unde d. Tocilescu ne oferi un banchet delicios, la cari sunt invitați ofițerii superiori ai garnizoanei locale în frunte cu d. general Poenaru, comandantul divisieii active din Dobrogea; autoritățile civile, profesorii, magistrații tribunalului și alte persoane particulare.

Lista acestui prânz archeologic, unic în felul său, conținea:

 Țuică Alutană.
 Icre Istropolitane.
 Chesali Galatiani.
Pui tomitani cu ciuperci
 de Stratonikia.
Friptură de Adam-Klissi
cu salată Daco-Romană.
 Fructe de Trösmis.
 Înghețată Ovidiană.
 Vin Dacian.
 Vin Milesian.
 Vin Galo-Roman.
Aqua nigra arabica.

În tot timpul a domnit cea mai mare veselie și musica ne delecta cu arii alese pentru ocasiune.

La desert *Amphitryonul* nostru ridică primul toast pentru *M. S. Regele Carol I.*

«Sunt acum aproape 2000 ani, a încheiat d. Tocilescu, când pe aceste țărmuri existența orașelor grecești devenise imposibilă, din cauza hordelor barbare care năvăleau într'una din nordul Mării Negre. *Tomis* ca și *Istropolis*, *Kallatis*, își vedeau zilele numărate, zidurile dărâmate, populațiunea robită; toți așteptau un liberator și un mântuitor. Sunt vre-o câte-va decenii, pe aceleași țărmuri spectacolul nu era mai puțin trist. Constanța abia dacă mai număra vre-o câte-va case, unele jumătate dărâmate, altele acoperite cu trestie; ulițele îngropate de ruine și gunoae, iar nenorociții locuitori siliți ca să fugă cu femeile, copiii și vitele lor spre Balcani!

«Se așteptau și acum zile mai bune. Mântuitorul de acum 2000 de ani a fost cel mai mare și viteaz din împărății Romei; a fost cuceritorul Daciei, fondatorul podului de la Severin, părintele naționalității române.

«Mântuitorul din timpii din urmă a fost și este învingătorul de la Plevna, fondatorul podului de la Cerna-voda, părintele României Moderne. Unul simbolisează pentru neamul românesc mărirea și gloria străbună; Cel l'alt, mărirea, gloria și speranța Românilor din toate unghiurile lumii.

«Amintindu-ne de Trajanul antic, să bem pentru sănătatea și fericirea Trajanului modern, pentru *M. S. Regele Carol I* și *Augusta sa Dinastie*».

Studentii, stând în picioare, întonează imnul regal român acompaniați de muzica militară.

D. general Poenaru închină în sănătatea d-lui Tocilescu, care se sacrifică pentru tinerimea universitară. Tuastează asemenea d. M. Șuțu, d. colonel Moescu și d. maior Barbieri.

D. Tocilescu răspunzând la toastul așa de bine simțit al d-lui general Poenaru, găsește ocaziune ca să lege iarăși timpii anticî cu cei moderni și după ce arată însemnătatea militară a Dobrogei, în epoca romană și astăzi, rolul civilisator al armatei romane și române pentru provincia aceasta, roagă pe studenți ca să bea în sănătatea actualului *legatus Augusti pro praetore*, a d-lui general Poenaru și a vitezei armate române.

Iar adresându-se către d. maior Barbieri, comandantul bricului *Mircea*, zise :

«Viețile noastre au fost încredințate bricului *Mircea* și bravilor săi ofițeri : de *Mircea* cel Bătrân s'a cuprins Dobrogea, acum bricul *Mircea* ce ne a condus aici, ne deschide inimele pentru a iubi Dobrogea : să ridicăm paharul în sănătatea bravei marine române».

Maî vorbesc d-nii căpitan Orleanu, profesorul Gherghel, Ștefănescu-Goangă și studentul Theodorescu.

După banchet suntem fotografiați dinaintea statuei lui Ovidiū și în fine cu trenul de 4 și 30 p. m. plecăm la Medjidia, fiind petrecuți la gară de mai multe persoane distinse din societatea Constanței.

Admirând această perlă de pe țărmul Pontului-Euxin, ce am putea să-î adresăm

de cât ca și Al. Dumas, următoarele versuri ce le-a lăsat ca suvenir după ce a părăsit *Provence*:

Marți seara — Je pars, je quitte donc *Constance*,
Un lac bleu sans rival, un astre sans pareil.
Un *souvenir* encore plus doux que l'espérance,
Une amitié plus chaude encore que le soleil !

La ora 6 p. m. sosim în gara Medjidia, unde suntem întâmpinați de autoritatea locală și alți cetățeni. De aci pornim în oraș vizitându-l ; la oare-care distanță de barieră se mai ved încă urme de valuri romane.

După ce luarăm masa în grădina sub-prefecturei, ne retragem în căminuri până a doua zi, când urmează să plecăm la Adam-Klisi.

ZIUA A OPTA

3 Iulie

Deșteptați foarte de dimineață de sune-tul unei trompete, la ora 4 plecăm în 30 de harabale spre a vedea trofeul și alte urme la Adam-Klisi.

Știute fiind condițiunile în care se face o călătorie cu... *gondolele* din Dobrogea, mă dispensez a mai descrie voiajul până ce am ajuns acolo. Își face orî-cine idee : sdruncin complet, norii de praf întunecă atmosfera și arșița soarelui făcea să suferim de sete, iar în drum nu găsești nici pic de apă!

Dar toate sunt uitate: erea un adevărat și impunător pelerinagiū ce se făcea spre venerațiunea eroului între eroi a neamului românesc, care ne-a lăsat atâtea urme pe acest pământ.

În fine după 5 ore, îndreptându-ne continuu spre Vest de Medjidia, iată că pe un platoș, în mijlocul unei câmpii, se ridică falnic un turn de piatră, cel mai mare monument din România: Este *Tro-paeum Trajani* de lângă satul Adam-Klisi.

El ne comemorează definitivă cucerire și supunere a Daciei întregi de către Romanii, sub gloriosul Împărat al cărui nume îl poartă trofeul înălțat de el în Moesia Inferioară și închinat răsbunătorului Marte (*Marti Ultori*).

Se părea că umbrele marelui împărat cuceritor și a tuturor eroilor cari au lucrat și s'au jertfit pentru neamul din care descindem, apăruseră printre noi spre a ne îmbărbăta la fapte noi și mari. Acest succes atât de strălucit al marelui împărat avu să rodească o eră nouă care să asigure prosperitatea întregii peninsule balcanice.

Desgroparea acestei ruini și studiarea ei în amănunțime, ce se face de 14 ani încoace, se datorește eruditului și neobositului nostru archeolog d. Tocilescu, care nu-l satisface încă amorul său propriu, și acum voește ca coordonând bucățică cu bucățică, să reconstituească acest monument antic, completând toate piesele ce lipsesc.

Această urmă istorică a fost cunoscută de mareșalul de Moltke în 1837 și apoi rând pe rând la 1840 de Vincke, la 1856 de inginerul Jules Michel, geologul Peters etc., având toți opinii diferite.

Aici voi face o întrerupere a descrierii: s'a vorbit la timp de un accident, ce puțin rămăsese ca să aibă urmări triste. Ca

cronicar credincios sunt silit a menționa și această întâmplare, a cărei victimă a fost sub-semnatul în împrejurările următoare:

Abia mă așezasem pe o lespede de la baza monumentului, puțin mai la o parte de colegi, stând gata a lua notițe după d. Tocilescu, care avea să vorbească asupra acestei urme istorice. De o dată sunt isbit în cap de o piatră ce se prăvălise de d'asupra turnului, cauzându-mi o plagă destul de gravă. După toate probabilitățile se afla cine-va sus pe turn, alt-fel inexplicându-se dislocarea acelei pietre din zidul clădirei, ce încă și azi e destul de solidă.

Dator sunt să exprim recunoștința mea colegului de la facultatea de medicină, Steinbach, care 'mă-a dat toate îngrijirile.

Lămuririle date de d. Tocilescu, asupra monumentului de la Adam-Klisi și pe care le-am sintetizat, sunt următoarele :

Monumentul este compus din două părți: una inferioară *tumulus* și alta superioară *tropaeum*. Tumulus coprinde baza cilindrică și acoperișul în formă de cupolă, iar tropaeum constă din postamentul secșagonal al trofeului și trofeul propriu zis. Intreg monumentul, de formă cilindrică, este masiv de piatră și cu un circuit de 34m. în diametru. Jur împrejurul acestui cilindru este o galerie lată de 1 m. 70 cm., pavată cu plăci de piatră; pentru a ajunge pe această platformă, suim o scară circulară cu 7 trepte, iar acoperișul presintă forma conică, în mijlocul căruia se ridică o clădire ca un coronament al întregului monument. Dimensiunea construcțiunei inferioare are 37 m. în diametru, iar acea

a cilindrului propriu este de 30,2 metri; soclul se păstrează în întregime. Pe corpul cilindric și după 6 rinduri de piatră este o frisă frumos sculptată, compusă din foi de acant și terminată prin capete de lupi.

Trofeul era de piatră, înalt de 11 m., compunându-se dintr'un trunchiū gros de 1 m. 90 cm. a cărui parte inferioară era ascunsă prin câte 3 statui de Daci; pe trunchiū era sculptată o lorică ornamen-tată de 2 scuturi și în vîrf coiful.

Architectura și felul de construcțiune a acestui monument denotă stilul elenic, afară de ornamentațiune și basoreliefurī ce pare a fi fost lucrate de soldați, deducându-se aceasta din aspectul grosolan ce ne pre-sintă.

Monumentul are caracterul realist lip-sindu-ī simbolisările. Toate pietrele găsite rătăcite fie împrejurul acestei ruini, fie în alte părți, sunt de la diferitele extremități ale monumentului.

Nu voiū intra în amănunte asupra acestui monument; cine dorește însă a avea o cunoștință mai întinsă, 'l poate vedea la Academie reprezentat în miniatură în ipsos ; și tot acolo, la bibliotecă, se găsește în revista istorico-arheologică toate detaliu-rile date de d. Tocilescu, precum și în monumentoasa sa operă publicată la Viena.

Spre N. de *tropaeum*, la o mică dis-tanță, se află rămășițele unui turn obser-vator, iar spre apus se fac săpături pen-tru scoaterea definitivă la lumină a *Mau-soleului*, a cărui descrițiune am dat-o mai sus.

La amiază luăm masa subț un umbrar făcut pentru ocasiune la câți-va pași de

ruinele *Cetății*. Aici magistrul nostru ținu cuvîntarea cea mai entusiastă.

„*E viva perchè morta*“ e viuă fiind-că este moartă, cu exclamațiunea ce deșteaptă tabloul *Nopții* lui Rafael, a început d. Tocilescu remarcabilul său discurs. *Tro-paeum Trajani* vorbește, fiind-că până aci a fost mort.

Schițează în trăsuri repezi, dar isbitoare, trecutul civilizațiunii romane la Dunăre și tot ce au putut vedea zidurile orașului astăzi în ruină; istoricul desgropării ruinelor, rezultatele de până aci, opera viitorului.

Trece apoi la programul generațiunei prezente: de ce ar trebui tinerimea să se preocupe și cum să-și îplinească cadrul vieței; însemnătatea claselor populare pentru mărirea țării; însemnătatea culturală pentru unirea tuturor Românilor; năzuințele pentru întruparea acelor bucăți din statua lăsată întegă de împăratul Trajan, dar desmădulată și împrăștiată de viforul vremurilor și de vitregii cotropitori!

«Viitorul, continuă d-sa, este al generațiunilor muncitoare, înțelepte și îndrăznețe; însuflați-vă tineri de figurile cele mari ale clasicității!

«Acesta este patrimoniul de onoare, de familie și de virtute al vostru! Iubiți patria și serviți-o; creșteți în puterea morală; căutați gloria în lucrările minții, mărirea în facerea binelui, strălucirea în respectul justiției!

«Și ca să vă dovedesc că n'am uitat că suntem la masă, vă rog să beți pentru mărirea și prosperitatea României, pentru tinerimea Universitară și pentru corpul profesoral.»

Tunete de aplause au acoperit această cuvîntare plină de atîta foc și patriotism, ce va rămîne memorabilă.

Pentru ca suvenirul acestei escursiuni dusă într'o intimitate neînteruptă timp de 8 zile, să fie și mai plăcut, în urmă se încinse o horă, s'a cîntat și declamat.

Visitarăm apoi *celatea Tropaeum* situată la Sud de trofeu și la care se fac săpături de 10 ani, scoțendu-se la lumină porțile cetății, două basilice, forul, apeductele și mai multe sarcofage. D. Tocilescu ne spune că în urma calculelor făcute, abia după alți 15 ani se va putea scoate întreaga ruină de sub pămînt.

Cu vizitarea acestor urme istorice de la Adam-Klisi se încheie seria cercetărilor noastre archeologice. Acum visul și scopul nostru fiind împlinite și mulțumiți în sufletele noastre de cele ce vîzusem, la ora 6 și 30 p. m. ne urcăm în căruțe și ne reîntoarcem la Medjidia. Cu încetul văile ce le scoboram reintră în clasică lor pace, iar la 10 și 40 seara ajungem în Medjidia unde luăm masa.

La sfîrșitul ospățului d. Tocilescu spune, că escursiunea archeologică încheindu-se după 8 zile de plăceri, scopul ajungîndu-l însă, va închide seria toasturilor sale ridicând paharul în sănătatea tuturor comesenilor; 'și manifestă încă odată fericirea ce simte în asemenea călătorii; mulțumește discipolilor săi pentru concursul ce i-a dat, asemenea autorităților și cetățenilor medjidieni pentru primirea atît de simpatică ce ne-au făcut.

Mai vorbesc d. Gorciu, profesor și colegul Bălănescu,

D. colonel în retragere Moescu propune bateria unei medalii comemorative a acestei excursiuni, iar sub-semnatul fac cunoscut colegilor și tuturor excursioniștilor cari ne-aû însoțit, că după ce vom ajunge în București, se va pune la dispoziție un album, în care fie-care excursionist să 'și scrie impresiunile acestei călătorii și după care se va remite iubitului și entusiastului nostru dascăl, pentru a 'i readuce aminte tot-d'auna recunoștința ce 'i păstrăm.

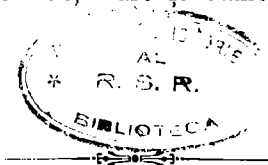
La ora 1 din noapte ne retragem la culcare și a doua zi părăsim Medjidia cu trenul de 7 și 40 a. m., ajungând cu bine la amiază în București. Pe drum d. Tocilescu a convorbit cu fie-care student în parte, a recomandat fie-căruia lucrările de făcut pe timpul vacanței, iar sosind în capitală, pe peronul gării a zis excursioniștilor : «Duceți-vă la căminele dv., arătați familiei omagele profesorului, și îmbrăbătați din nou la lucru, vă aștept să reîncepem munca pentru viitorul an școlar. La revedere !».

Acum când fie-care din noi am vizitat aceste urme istorice ce duc somnul veșniciei în pământul Dobrogei, căreia patriamuma 'i a întins mâna sa prin mărețul pod construit sub domnia pașnică și strălucită a Marelui nostru Rege Carol I, putem să ne dăm seama de rolul jucat odinioară de România transdanubiană.

Conduși de acest interes, este de dorit să se dea o extensiune mai mare acestor excursiuni științifice, așa precum se practică în Germania mai ales, căci ast-fel vom ajunge și ne vom putea menține în rîndul popoarelor culte.

Simțindu-mă fericit că am avut ocaziunea să 'mă împlinesc o datorie atât de plăcută, scriind această dare de seamă a frumoasei și instructivei noastre excursiuni, trimet în numele colegilor mei excursioniști, cele mai călduroase mulțumiri autorităților și cetățenilor care ne au făcut primiri atât de frumoase și simpatice.

Iubitul nostru conducător și profesor, eruditul epigraf și archeolog d. Gr. Tocilescu, rog să-mi permită a 'î exprima respectuos sincera și adâncă noastră recunoștință pentru interesul deosebit ce ne poartă și rîvna ce depune în școală, ca și sn afară din școală: de pe catedră știind iă ne încălzească cu exemplele bărbaților celor mari ai omenirei, iar afară din catedră dându-ne exemplul muncii stăruitoare, a iubirei științei și a devotamentului pentru tot ce este bine, mare și frumos.


~~~~~  
**TIP. «GUTENRERG», STRADA DÓMNEI, 20. BUCUREȘTI.**  
~~~~~


6
700

10/15491/28.9.72

ANTICARIATUL nr. 6
Lei 7.00

~~~~~  
TIP. «GUTENBERG», STRADA DÓMNEI, 20. BUCUREȘTI.  
~~~~~